

Oponentský posudek diplomové práce „Role těhotenství v životě ženy – „Já“ nebo „My“

Předložila: Bc. Kateřina Čáslavová

Oponentka: PhDr. Jaroslava Hasmanová Marhánková, Ph.D.

Předkládaná práce analyzuje zkušenost těhotenství z feministické perspektivy. Autorka ve své práci vychází z poststrukturalistických tradic. V teoretické části představuje klíčové diskurzy, do nichž je těhotné tělo zakotvováno a tradici feministického uvažování o roli těhotenství v konstrukci ženské subjektivity. Empirická část vychází z rozhovorů se sedmi ženami v různé fázi těhotenství. Autorka si při výzkumu kladla otázku: „Jak těhotné ženy konstruují své těhotenství?“, přičemž se specificky zaměřovala na oblast vnímání vlastního (těhotného) těla a význam těhotenství v životě žen (pp. 47). Práci považuji za dobře zpracovanou. Z textu je vidět autorčino zaujetí tématem a pečlivost, s jakou k němu přistoupila. K práci mám nicméně několik kritickým připomínek.

První z nich směřuje k poměrně nejasnému vymezení klíčové oblasti zájmu práce. Autorka si za cíl práce klade: „*nabídnout různé pohledy na těhotenství, přičemž se zaměřuje na těhotenství jako ženskou zkušenost, která je součástí ženské subjektivity, ale je zároveň ovlivňována společenskými normativními mechanismy*“ (pp. 8). Takto stanovený cíl považuji za velmi relevantní, v práci jsem nicméně postrádala jasnější vypořádání se s tím, co autorka chápe za „ženskou zkušenost“ a „ženskou subjektivitu“ a co se skrývá za v práci hojně používaným souslovím „subjektivní zkušenost“. Autorka v teoretické části definuje koncept subjektu z poststrukturalistické perspektivy, na většině míst se ale pak od této tradice uvažování odklání a spojení „subjektivní zkušenost“, alespoň dle mého soudu, vnímá více „naivisticky“ jako niternou, individuální zkušenost (která stojí v opozici ke společenským strukturám).

Teoretickou část práce považuji za zdařilou. Autorka v ní osvědčuje orientaci v tématu. V pasážích věnujících se dominantním diskursům, v nichž je těhotné tělo zakotvováno, by nicméně byla potřeba jasněji specifikovat, proč je důležité oddělit diskurs rizika a diskurs zdravého těhotenství. Při jejich popisu se zdá, že se jedná o v podstatě totožné konstrukce, která ženská těla disciplinují prostřednictvím stejných mechanismů.

Kapitola věnovaná metodologii práce je detailně propracovaná. Autorka v ní obšírně popisuje průběh výzkumu a reflektuje vlastní pozicionalitu. V porovnání s detailním popisem ostatních fází výzkumu, je autorka poměrně stručná v pasážích věnujících se analýze dat, kde bych osobně uvítala větší diskuzi týkající se způsobu tvorby kódu, identifikace klíčových kategorií a jejich spojování. S ohledem na feministickou tradici výzkumu, ke které se autorka hlásí a jež jinak úspěšně naplňuje, mě poněkud zarazilo, že svůj výzkum v písemném informovaném souhlasu (pp. 98) představuje slovy „*zjistit, jak těhotné ženy konstruují své těhotenství*“. Ačkoliv nepochybuji o tom, že autorka participantkám výzkumu představila svou práci i méně „elitářským“ způsobem, je škoda, že citlivost k principům feministického výzkumu, která v práci rezonuje, se nepromítla i do tvorby písemného informovaného souhlasu.

Samotná empirická část představuje zajímavý text. Autorka se vrací k otázkám nastíněným v teoretické části a práce tak působí provázaným dojmem. Samotná analýza dat se pochybuje spíše na rovině deskripce a je škoda, že autorka citace z rozhovorů využívá spíše jako ilustraci svého argumentu, než že by s nimi detailněji pracovala. Jako celek ale analýzu považuji za dobře zpracovanou a naplňující standardy kvalitní diplomové práce. Má jediná výrazná výtka k této části směřuje k absentující citlivosti k dalším charakteristikám participantek. Autorka dotazovala bez výjimek ženy s vyšším vzděláním, které (s výjimkou paní Olgy) byly zaměstnané spíše ve společensky prestižnějších zaměstnáních. Autorka toto,

spíše privilegované, postavení dotazovaných žen v analýze nijak nezohledňuje. Je přitom na místě se domnívat, že kulturní kapitál těchto žen výrazně vstupoval do procesu vyjednávání s lékařskými autoritami, možnosti dohledávat další informace, zapojovat se do online komunit, artikulace vlastní zkušenosti... Jak je vidět i v samotných úryvcích z rozhovorů i to, že některé ženy již zažívaly své druhé těhotenství, bezesporu vstupovalo do způsobu, jakým se stavěly ke svému tělu, doporučením lékařů i jednotlivým lékařským procedurám. Autorka ve své analýze bohužel tyto aspekty nijak nezohledňuje a dotazované ženy v textu vystupují spíše jako kolektivita, která (kromě různého stupně těhotenství) nenese žádné další specifické charakteristiky.

Stylistická stránka práce je na dobré úrovni. Text je napsaný čtivým jazykem, prospělo by mu nicméně drobné zestručnění. Autorka často opakuje již řečené. Důvodem je až úporná snaha čtenářstvo provést logikou textu, která na řadě míst ústí do pasáží, kde autorka obsáhle představuje strukturu dalšího textu. Jako celek ale práce představuje kvalitní text. Autorka k tématu nastudovala velké množství relevantních zdrojů, které vhodně propojuje a reflektuje jejich silná a slabá místa. Při odkazování na zdroje se však objevuje poměrně závažné pochybení v případě sekundárních citací. Jak je patrné ze seznamu literatury, autorka cituje několik zdrojů (Bailey 2001, Betterton 2002, Marshall a Woollett 2000) z mého textu z roku 2009. Využívání převzatých citací v diplomové práci samozřejmě není problém. Autorka nicméně tyto zdroje jako sekundární citace v textu neoznačuje. Výše zmíněné zdroje jsou v textu citovány, jako by je autorka sama četla a nikoliv jako by se jednalo o parafráze parafrází z jiného textu (čili ve formě např. Bailey 2001 cit in Hasmanová Marhánková 2009). Ačkoliv autorka v seznamu literatury přiznává, že tyto texty nečetla a převzala jen parafráze z jiného článku, v samotném textu je označuje jako primární zdroje. To považuji za poměrně výrazné formální pochybení, které kazí jinak velmi dobrou práci s literaturou.

Jakkoliv se předchozí pasáže tohoto posudku mohou zdát spíše kritické, ráda bych na závěr vyzdvihla, že práci Kateřiny Čáslavové považuji za dobře zpracovanou. I přes výše zmíněné výtky, jsem práci četla se zaujetím. Autorka v ní vykazuje citlivost k tématu. Text v mnohé naplňuje principy feministického výzkumu. Autorka osvědčuje schopnost realizace vlastního kvalitativního výzkumu i práce s daty. Je trochu škoda, že na úrovni práce s teoretickými koncepty, interpretace a odkazů na zdroje zůstaly některé věci „nedotažené“.

Práci doporučuji k obhajobě a k hodnocení stupněm velmi dobře.

V Praze 6.9.2015

Jaroslava Hasmanová Marhánková